

Міністерство освіти і науки України
Мукачівський державний університет
Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна
Національної академії педагогічних наук України
Пряшівський університет (м. Пряшів, Словаччина)
Педагогічний факультет Карлового університету (м. Прага, Чехія)
Науковий університет імені Етвеша Лоранда (м. Будапешт, Угорщина)
Вища лінгвістична школа (м. Ченстохова, Польща)
Інститут педагогіки і психології
Університету імені Яна Кохановського в Кельціх (Польща)
Державний Університет «Utena College» (м. Утена, Литва)
Гуманітарний-педагогічний коледж
Мукачівського державного університету

ОСВІТА І ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ФАХІВЦІВ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Збірник тез доповідей
за матеріалами VII Міжнародної
науково-практичної конференції
26-27 жовтня 2023 року

Україна, Мукачево 26-27 жовтня 2023 р.

*Рекомендовано до друку Науково-технічною радою
Мукачівського державного університету
(протокол № 3 від 25 жовтня 2023 р.)*

Рецензенти:

Хомич Лідія Олексіївна – доктор педагогічних наук, професор, заступник директора з наукової роботи, Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України (м. Київ);

Козубовська Ірина Василівна – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи ДВНЗ «Ужгородський національний університет» (м. Ужгород);

Теличко Наталія Вікторівна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри англійської мови, літератури з методиками навчання, Мукачівський державний університет (м. Мукачево).

Освіта і формування конкурентоспроможності фахівців в умовах євроінтеграції: збірник тез доповідей VII Міжнародної науково-практичної конференції, 26-27 жовтня 2023 р., Мукачево / Ред.кол.: Т.Д. Щербан (гол.ред.) та ін. Мукачево: Вид-во МДУ, 2023. 452 с.

ISBN 978-617-7495-53-5

У збірнику представлено тези доповідей учасників VII Міжнародної науково-практичної конференції «Освіта і формування конкурентоспроможності фахівців в умовах євроінтеграції». Учасниками конференції запропоновано до обговорення проблеми розвитку закладів загальної середньої та вищої освіти, освіти дорослих і професійної активності фахівців.

Видання розраховане на науковців, педагогів, викладачів, аспірантів, які займаються проблемами національної освіти в умовах інтеграції в європейський і міжнародний освітній простір.

Редакційна колегія: Щербан Т. Д. – д.психол.н., професор (голова); Гоблик В. В. – д.е.н., професор; Товканець Г. В. – д.пед.н., професор; Кобаль В. І. – к.пед.н., професор; Молнар Т. І. – д.пед.н., доцент; Горват М. В. – к.пед.н., доцент; Мочан Т. М. – к.пед.н., доцент; Фенчак Л. М. – к.пед.н., доцент.

Відповідальність за достовірність фактів, цитат, цифр та інших відомостей несуть автори публікацій.

© Мукачівський державний університет, 2023

DR. ERDEI G. VÁLTOZÁSOK? ÚJ IRÁNYOK? VAGY MINDEN A RÉGI? – A DEBRECENI EGYETEM FELNŐTTKÉPZÉSE.....	14
DR. PÁLFI S. RESEARCH ON CHILDREN'S RIGHTS IN HUNGARIAN KINDERGARTENS	15
MATULČÍK J. KOMPARATÍVNY VÝSKUM A MEDZINÁRODNÁ SPOLUPRÁCA V EDUKÁCII DOSPELÝCH	16
SAKALOVÁ B. VÝCHOVA K ZDRAVIU A ZDRAVOTNÁ GRAMOTNOSŤ NA PRIMÁRNOM STUPNI VZDELÁVANIA.....	18
SHEVCHENKO – LEDYAN C. CONTROL AND SUPERVISION OVER THE EXECUTION OF JUDGMENTS OF THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS.....	20
SHEVCHENKO – LEDYAN C. SPAIN: RESPECTING HUMAN RIGHTS	22
CHOVRIY S. TRAINING OF PEDAGOGICAL PERSONNEL FOR THE SYSTEM OF PROFESSIONAL EDUCATION IN THE CONDITIONS OF EUROPEAN INTEGRATION	24
CHOVRIY S., HAVOR A. THE ESSENCE OF THE “EMOTIONAL INTELLIGENCE” CONCEPT IN THE CONTEXT OF MODERN SCIENTIFIC RESEARCH	26
DR. PALLAY K., DR. MOLNAR F. THE IMPACT OF THE RUSSO-UKRAINIAN WAR ON THE STUDENT MOBILITY WITH STUDY PURPOSES FROM TRANSCARPATHTIA (UKRAINE)	28
HERTSOVSKA N., BIZHKO A. THE ROLE OF DISCOURSE COMPETENCE IN THE PROCESS OF LANGUAGE IMPROVEMENT	30
KHMYZOVA O. USING TED TALKS FOR IMPROVING LISTENING COMPREHENSION SKILLS	32
KRAVCHENKO T. THE CHALLENGES OF SCIENTIFIC COMMUNICATION IN THE DIGITAL AGE	33
ЩЕРБАН Т.Д., АНТОНІК Є.М. ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СТУДЕНТІВ ЗАЛЕЖНИХ ВІД СПІЛКУВАННЯ У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ.....	35
ЩЕРБАН Т.Д., ДАНКАНИЧ А.А. ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МЕНЕДЖЕРА СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ У РАМКАХ ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЇ ПРОГРАМИ «МЕНЕДЖМЕНТ ОРГАНІЗАЦІЙ»	37
ЩЕРБАН Т.Д., ДОЛИНАЙ Т.Т. ПСИХОЛОГІЧНІ ПРИЧИНИ АГРЕСИВНОГО СПІЛКУВАННЯ ПАЦІЄНТА З ЛІКАРЕМ.....	39
ЩЕРБАН Т.Д., САМОЙЛОВ О.С. СХИЛЬНІСТЬ ДО СЕЛФІ ЯК ОДИН ІЗ ВИДІВ СОЦІАЛІЗАЦІЇ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ.....	41
ЩЕРБАН Т.Д., ХОМА П.П. ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПЕДАГОГІЦІ.....	43
АВШЕНЮК Н.М. ХАРАКТЕРИСТИКИ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ: БІБЛІОГРАФІЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ.....	45

АЛМАШІЙ К.М., БЛИК О.В. ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬОГО СПРИЙМАННЯ СВІТУ ЧЕРЕЗ ЖИВОПИС У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ.....	47	БЛИК О.В., ДУДЛА Т.В. ВИКОРИСТАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРИЙОМІВ МАЛЮВАННЯ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ОБРАЗОТВОРЧИХ НАВИЧОК МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	86
АЛМАШІЙ Е.В., ТЯГУР А.В. ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ ЛЕПБУКІВ ЯК ІННОВАЦІЙНОГО ОСВІТНЬОГО ПРИЙОМУ ФОРМУВАННЯ ПРИРОДНИЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»	49	БЛИК О.В., МАКСИМЕЦЬ В.В. ОЗНАЙОМЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ З ВИДАМИ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА.....	89
БАБИНЕЦЬ Д.В., КУЗЬМА-КАЧУР М.І. ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ ПРИРОДОЗНАВЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ.....	51	БЛИК О.В., МАХЛИНЕЦЬ А.І. ВПЛИВ ЖИВОПИСНИХ ТВОРІВ НА МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У КОНТЕКСТІ ЕСТЕТИЧНОГО РОЗВИТКУ.....	91
БАРНА Х.В., ВЕЛИЧКАНИЧ М.В. ПЕРЕДУМОВИ ВИХОВАННЯ САМОСТІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ДОШКІЛЬНИКІВ	53	БЛИК О.В., ПАНЬКАНИНЕЦЬ Т.С. РОЗВИТОК КРЕАТИВНОЇ КОГНІТИВНОЇ АКТИВНОСТІ ЧЕРЕЗ НЕТРАДИЦІЙНІ ПРИЙОМИ МАЛЮВАННЯ.....	93
БАРНА Х.В., КОСТЮК М.О. ОСОБЛИВОСТІ СІМЕЙНИХ УЯВЛЕНЬ ПРО ІНКЛЮЗИВНИЙ ОСВІТНІЙ ПРОСТІР: СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ	55	БЛИК О.В., РОГАЧ Р.В. ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВИХ ЕЛЕМЕНТІВ ДЛЯ СТИМУЛЮВАННЯ ТВОРЧОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА.....	96
БАРНА Х.В., ЛУПАК В. ТЕОРЕТИЧНИЙ ВИМІР ОРГАНІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В ІНКЛЮЗИВНОМУ СЕРЕДОВИЩІ	57	БЛИК О.В., СКИБА І.В. АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ: ТЕОРЕТИЧНИЙ ВИМІР	98
БАРНА Х.В., ОРЯБКО О.Ф. РОЛЬ ТЕАТРАЛЬНО-ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В РОЗШИРЕННІ СЛОВНИКОВОГО ЗАПАСУ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	59	БЛИК О.В., ТОМАШ І.І. ВИЯВЛЕННЯ ХУДОЖНЬОЇ ОБДАРОВАНОСТІ УЧНІВ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ: АСПЕКТИ ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ	100
БАРЧІЙ М.С., ВОРОНОВА О.Ю. РОЗВИТОК ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ЗВО	60	БЛИК О.В., ЧАЙКОВСЬКА К.Р. ДОСЛІДЖЕННЯ КЛЮЧОВИХ ПСИХОЛОГІЧНИХ ТА ПЕДАГОГІЧНИХ АСПЕКТІВ, ЯКІ ВПЛИВАЮТЬ НА УСПІШНІСТЬ ІНТЕГРОВАНИХ УРОКІВ З МУЗИКИ ТА ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА	103
БАСАРАБ В.В., КОРОЛЬ Н.В. ЗАСОБИ ХУДОЖНЬОЇ ПРАЦІ ЯК ІНСТРУМЕНТУ ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДОШКІЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ.....	63	БЛИК О.В., ЧІРІ С.С. ФОРМУВАННЯ КОНСТРУКТИВНОГО МИСЛЕННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ШЛЯХОМ ПІДВИЩЕННЯ ЇХНІХ НАВИЧОК АНАЛІЗУ ТА ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ НА УРОКАХ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА.....	105
БАСАРАБ В.В., КУЦИК О.Г. ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ У ПРОЦЕСІ ХУДОЖНЬОГО КОНСТРУЮВАННЯ	66	БЛИК О.В., ЧІРІ С.С. ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ ТВОРЧОГО СПРИЙНЯТТЯ НА ПРОЦЕСИ МИСТЕЦЬКОГО ВИРАЖЕННЯ ТА ТВОРЧОСТІ	107
БАРАНОВСЬКА О.В., КЛЕНОВСЬКА В.В., ЛАЛАК Н.В. ПЕДАГОГІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ПАРТНЕРСТВА НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ТА СІМ'Ї	68	БЛИК О.В., ШТЕФАНЬО Ж.М. ВПЛИВ СУЧАСНОГО ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОГО МИСТЕЦТВА НА ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНИХ СМАКІВ ШКОЛЯРІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ	110
БЕДЕВЕЛЬСЬКА М.В. РОЛЬ СЛОВАЦЬКОЇ МОВИ В ПОЛІКУЛЬТУРНОМУ РОЗВИТКУ РЕГІОНУ.....	71	БОБАЛЬ Т.І., КУЗЬМА-КАЧУР М.І. ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ПРИРОДИ	112
БЕРЕЖНА С.І. ПСИХОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ОСОБИСТІСНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ СТАРШОКЛАСНИКІВ З РІЗНИМ РІВНЕМ ТВОРЧОЇ АКТИВНОСТІ.....	72	БОЙКО А.В., ТОВКАНЕЦЬ Г.В. АНАЛІЗ ВИЗНАЧЕННЯ РІВНЯ ВІДНОШЕННЯ СТУДЕНТІВ ДО ПРОБЛЕМ МОДЕЛЮВАННЯ УРОКУ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	114
БЕСПАЛЬКО В.В., КАРНАКОВА Г.О. ФУНДАМЕНТАЛЬНІ ЗАСАДИ ВИКЛАДАННЯ МУЗИЧНИХ ДИСЦИПЛІН У ВИКОНАВСЬКОМУ АСПЕКТІ... ..	75	БОКША Н.І., АНДРЕЙЧИК М.В. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЗАГАЛЬНОКУЛЬТУРНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ НА УРОКАХ ТА У ПОЗАУРОЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ.....	117
БЕСПАЛЬКО Л.А., БЛИК О.В. ЗОБРАЖУВАЛЬНА ТВОРЧІСТЬ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНИХ НАВИЧОК У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	78	БОКША Н.І., ГРЕШКО В.В. ВОЛОНТЕРСЬКА ДІЯЛЬНОСТЬ ЯК ЗАСІБ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ	119
БЄЛІЧКО А.М., БЛЮК О.Г. ЗАГАЛЬНЕ НЕДОРОЗВИНЕННЯ МОВЛЕННЯ: ПОНЯТТЯ І ПРИЧИНИ	80	БОКША Н.І., ПИЛИПКО К.А. ГУРТКОВА РОБОТА ЯК ФОРМА ПОЗАУРОЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ	121
БІГУН Л.І., БЛИК О.В. ВИЗНАЧЕННЯ РОЛІ ТА ВАГОМОСТІ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ У СТИМУЛЮВАННІ ХУДОЖНЬО-ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ПІД ЧАС УРОКІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА	84		

- форма фіксації результатів спостереження;
- мотивація спостереження;
- планування спостереження.

План складається на основі тих конкретних задач, які послідовно розв'язуються в процесі спостереження і забезпечує послідовність діяльності молодшого школяра, уникнення стихійності та випадковості.

Важливо зазначити, що зміст фенологічних спостережень має ускладнюватися не за рахунок збільшення кількості фактів, а через установлення зав'язків та залежностей між об'єктами та явищами природи. Важливо вчити молодших школярів розглядати об'єкти лише в тій природній системі, в якій він існує та функціонує. Для якісного засвоєння нових компонентів знань доцільно створити яскравий емоційний фон, щоб всі спостережувані зміни в природі пропускалися через всі канали сенсорного сприйняття: колір, звук, запах, смак, дотик.

Сформована під час фенологічних спостережень здатність оцінювати внутрішні зміни і результати взаємодії з навколишнім середовищем складають основу критичного мислення молодшого школяра. Сильними позиціями критичності, при цьому, є уміння вважати свою думку і власні цінності не єдино вірними, а здатність бачити скриті причини, прогнозувати можливий перебіг подій.

Як зазначають автори публікації [2], «спілкування з природою сприяє появі різних почуттів: моральних, естетичних, ціннісного ставлення та ін. Емоційне спілкування з природою пробуджує у дитини хвилювання, захоплення, радість, упевненість у собі, як складовій всього живого, і є необхідною умовою творчого освоєння довкілля дітьми. Важливо у цьому напрямі через систему завдань формувати відповідальне ставлення до природи зокрема та навколишнього світу в цілому» [2].

Науковець Я.Макаренко [3]пропонує розроблену систему роботи щодо ведення фенологічних спостережень у початковій школі, яка включає:

1. Уточнення і поглиблення знань про рослини, тварин і природні явища відповідно до принципу сезонності.
2. Проведення фенологічних спостережень: сезонні зміни водою, ґрунтів, рослин, тварин, праці людей.
3. Записування всіх спостережень учнями в індивідуальних «Щоденниках спостережень» та в класний календар природи.
4. Використання різноманітних форм й прийомів організації фенологічних спостережень.

Особливе місце в організації фенологічних спостережень займають уроки-екскурсії в природу. У процесі фенологічних екскурсій створюються яскраві реалістичні уявлення про природу, зв'язки і деякі закономірності, що існують в ній.

Отже, правильно організовані фенологічні спостереження сприятимуть формуванню основ наукового світосприймання, переконати молодших школярів у постійній зміні і розвитку природних явищ, їх взаємозв'язку і закономірності того, що відбувається в природі.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт початкової освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#Text>
2. Кузьма-Качур М.І., Горват М.В. Нові підходи до формування природознавчої компетентності молодших школярів. URL: <http://dspace-s.msu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/2545/1/041.PDF>
3. Макаренко Я. Фенологічні спостереження як метод пізнання навколишнього світу молодшими школярами. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/20495/1/17.pdf>

ПОПОВИЧ К.І.,
ГОРВАТ М.В.

Мукачівський державний університет, Україна

ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Сучасні умови державного, політичного, соціо-культурного життя України ставлять перед сучасною школою виклики виховувати учнів в ідеалі високого патріотизму і чіткої громадянської позиції. Саме тому проблема формування громадянських компетентностей в сучасній початковій школі відповідно до концептуальних вимог Нової української школи є актуальною, оскільки усуває протиріччя між багажем отриманих молодшим школярем знань та їх використанням в конкретних обставинах особистісного життя, у соціумі школи та за її межами, сім'ї, громади.

Проблему формування громадянських компетентностей в сучасній школі та, зокрема, у світлі вимог Нової української школи розглядали українські вчені-педагоги Н. Бібік, Л. Ващенко, О. Локшина, О. Овчарук, Л. Парашук, О. Пометун, О. Савченко, С. Трубацова, К. Чорна та низка інших. Розробку концептуальних засад Нової української школи та їх впровадження здійснювали Л. Гриневич, О. Елькін, С. Калашнікова, І. Коберник, В. Ковтунець, О. Макаренко, О. Малахова, Т. Нанаєва, Г. Усатенко, П. Хобзей, Р. Шиян.

Особливого значення в організаційних заходах надано зв'язку навчального процесу із життям, можливістю застосувати здобуті уявлення, знання, навички поведінки в конкретних життєвих ситуаціях. Вчитель повинен постійно звертатися до вражень та почуттів, уявлень та сприйняття

молодшими школярами подій і явищ оточуючого світу, які є основою для формування понять, суджень та, в цілому, громадянських компетентностей учнів.

Зокрема виокремлюємо найбільш ефективні шляхи і засоби формування громадянських компетентностей молодших школярів: підбір завдань з реальним життєвим змістом, проектна діяльність, робота з медіа-засобами для отримання інформації, погодження змісту, цілей та очікуваних результатів курсу, логічна послідовність і достатність засвоєння учнями предметних компетентностей; адаптація навчального змісту і методів до індивідуальності учня, його потреб і можливостей, творчість у конструюванні програмового матеріалу, використання внутрішньо-предметних і міжпредметних зв'язків, що створює умови для використання набутих учнем умінь у нових ситуаціях, готовність до застосування у перспективі інтегративного підходу, створення освітнього середовища з урахуванням інтересів і потреб учня, середовища, яке належить дітям; забезпечення учням права вибору в можливості здійснювати вибір у класі і, відповідно, приймати самостійні рішення, усвідомлюючи при цьому їх наслідки; формування спільних цінностей педагогіки партнерства, креативність, цікавість, критичне мислення, любов до навчання, мудрість, відвага, наполегливість, чесність, енергійність, любов, доброта, соціальний і емоційний інтелект, співпраця, справедливість, лідерство, вміння пробачати, скромність, розсудливість, самоконтроль, поцінування краси, вдячність, оптимізм, гумор і віра; створення учнівської спільноти в класі на засадах партнерства; впровадження традиції інтерактивних ранкових зустрічей, під час яких учні набувають навички спілкування, пізнання, самопізнання та невимушеної соціалізації.

З власного досвіду роботи наведемо приклад залучення учнів до виконання різноманітних завдань дослідницького характеру для формування громадянських компетентностей на основі пропозицій програми «Я досліджую світ» (2 клас, тема «Спільнота»). Темою виконання цього завдання-дослідження є Прапор як державний символ України. Метою – осмислення учнями громадсько-політичного життя, державних символів України. Очікуваними результатами як сформованими громадянськими компетентностями у виконанні цього завдання-дослідження у 1-2 класах, згідно з вимогами Стандарту, є здатність учня розпізнавати державні символи України, у логічно вибудованому тексті розповісти про Україну як свою Батьківщину, виявляти шанобливе ставлення до неї; пояснити, що значить бути громадянином України та які зв'язки Україна має з Європою. Засобами для виконання завдання-дослідження беремо взірці Державного прапора України, прапори інших європейських держав, Європейської Співдружності, квіти соняшника, папір, олівці та інше.

Учням пропонуємо для огляду і дослідження взірці одного із державних символів України – блакитно-жовтого прапора. Пропонуємо питання, відповіді на які допоможуть молодшим школярам досягнути рівня громадянської компетентності в інтеграції з іншими.

У процесі формування громадянських компетентностей в учнів початкової школи важливою обставиною є значення особливої соціальної ролі вчителя, яка у світлі вимог НУШ має відмову від вимоги беззаперечного учнівського послуху, покори, образу вчителя-енциклопедиста і наближена до ролі коучинга – коли вчитель як коуч бере на себе роль тренера, що здатний показати приклад та мотивувати учня до успіху у будь-якій ситуації його життя, тьютора, що активно, як репетитор, використовує форми індивідуальних або групових занять з учнями, фасилітатора, що стимулює, направляє процес самостійної творчої роботи учнів [1; 2 та ін.]. Для виконання усіх цих складних ролей вчитель повинен бути здатним здійснювати самоаналіз своєї роботи.

Саме з метою здійснення вчителем самооцінки, виявлення та усунення недоліків у роботі на основі адаптованої версії форми, розробленої фахівцями Міжнародної асоціації «Крок за кроком» (International Step by Step Association) для професійного розвитку вчителів початкової школи НУШ, ми розробили питальник (12 питань) для виявлення вчителем рівня ефективності у громадянському вихованні молодших школярів за параметрами: «Взаємовідносини», «Залучення родин», «Планування», «Оцінювання», «Методи викладання», «Навчальне середовище», «Соціальна інклюзія».

Обрання вчителем шляхів і засобів формування громадянських компетентностей у молодших школярів відбувається в орієнтації на директиви та вимоги НУШ, водночас, передбачає свободу вибору вчителя, обумовлену його досвідом, нестандартністю мислення, здатністю до творчості та інновацій, навичками професійного пошуку, що забезпечують підбір оптимальних форм і методів навчально-виховної роботи.

Список використаних джерел

1. Концепція Нової української школи. URL.: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola>.
2. Навчальні програми для загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням українською мовою. 1–4 класи. – К.: ВД «Освіта», 2011. – 392 с.
3. Навчальна програма з курсу «Я досліджую світ», 1–2 класи (НУШ). – Електронний ресурс. URL.: <https://docs.google.com/viewer?a=v&pid=sites&srcid=ZGVmYXVsdGRvbWFpbXhw2NhdGtvdmFza29sYW5kb3Znb3BvbHVrfG40JlwwZDVmYWZlZTkyNDI2MmM>
4. Нова українська школа: поради для вчителя / за заг. ред. Н. М. Бібік. К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>